

Netwerk: Vers en Veilig in de pens

Een nieuw voersysteem voor versgras

Bert Philipsen en Gert van Duinkerken

De deelnemers hebben allen een melkveebedrijf en halen in het weideseizoen vers gemaaid gras naar huis voor de koeien. We noemen dat zomerstalvoeding. In de meeste studies wordt zomerstalvoeding afgeschoten vanwege hoge machinekosten en veel benodigde arbeid. In enkele streken van het land, waaronder Gaasterland, komt het nog wel voor. Landelijk past 1 tot 3% van de bedrijven jaarrond zomerstalvoeding toe. We zien zomerstalvoeding het meest in gebieden waar nagenoeg alleen gras groeit (weidestroken), op wat grotere en intensievere bedrijven en op bedrijven waar niet alle percelen geweid kunnen worden maar de percelen wel dicht in de buurt liggen. Daarnaast heeft (vers) gras in het noorden het voordeel dat de opbrengstverhouding ten opzichte van snijmaïs gunstiger is dan in het zuiden vanwege klimaat.

Voortvarend van start

Begin januari kwam het netwerk direct bij elkaar. Samen met de eerste en tweede netwerk begeleider werd de vraag en het idee aangescherpt en in een projectplan verwoord. De melkveehouders staan voor het voeren van vers gras, willen dat graag blijven doen, maar willen liever niet twee maal per dag hoeven te voeren. Daarvoor moet het gras wel langer vers blijven. Nu kan het met een halve dag al warm worden door broei. Het doel is een techniek of systeem te vinden wat het gras langer vers houdt, dat ook toepasbaar bij (gras-)silage en wat liefst arbeid bespaart. Echter de houdbaarheid is het belangrijkste doel, niet de arbeidsbesparing. Het projectplan wordt samen uitgewerkt, benodigde kennis en processtappen worden benoemd en direct wordt nagedacht over mensen en organisaties in onze omgeving die behulpzaam kunnen zijn. Als één van de eerste acties wordt een quick scan (korte literatuurstudie) gevraagd over de factoren die de conservering/bederf beïnvloeden.

Leren innoveren

Naast het literatuuroverzicht wordt ook direct een brainstormsessie/workshop gepland om zoveel mogelijk kennis en ideeën te genereren waar het netwerk mee verder kan. Ongeveer 20 organisaties en personen hebben interesse en wonen de bijeenkomst in maart bij onder begeleiding van een externe procesbegeleider om voldoende creatieve output te krijgen. Het onderwerp en de oplossingsrichtingen worden breed besproken. Niets is te gek. Voor iedereen een aanstekelijke dag. Veel contacten zijn gelegd, via attentiemail snelle terugkoppeling van resultaten. Het groepsproces heeft een swing gekregen, 'de oplossing' komt niet direct bovendrijven. Ook uit de literatuurstudie blijkt dat de factoren om gras langer vers te houden zeer vele zijn en complex te beïnvloeden in de

Netwerkanalyse: Anton Stokman is initiatiefnemer van het netwerk. De andere melkveehouders zijn gebruikers van het netwerk. Hanneke Pompe is een structurele leverancier en partner in het projectidee. Alle deelnemers hebben ervaring met 'netwerken' en kennen de wegen in kennisland. Deelnemers hebben voeren van vers gras gemeen en zouden allemaal de knelpunten rondom voeren willen oplossen. Oorspronkelijke inspiratie komt uit netwerk Jacob Noord in Zeijen met zelfvoedersysteem.

Coherentiecirkel I: Er speelde meer dan alleen scherp krijgen of sprake was van individuele of gemeenschappelijke belangen. We hebben ook vrij intensief geworsteld met de doelstelling van het netwerk: gaat het nu om voerkwaliteit, om arbeidsbehoefte of om arbeidsfilm. Zijn we daar zelfs wel uitgekomen, gaandeweg verschoven de accenten ook nog wel eens voor mijn gevoel.

Coherentiecirkel II: Opstellen van projectplan gaat voortvarend. Er is voor de begeleiders moeilijk te achterhalen waar precies de drive zit. Is het gemeenschappelijk of zijn het drie individuele belangen? De behoefte aan ontsluiten van kennis voor oplossing heeft hoge prioriteit. Niet helder voor begeleiders is of dit netwerk een lerend netwerk is of een echt innovatienetwerk. Daarnaast hebben de netwerkbegeleiders wat gestoeid met de doelstelling van het netwerk; gaat het om minder voer verliezen, om arbeidsbehoefte of arbeidsfilm. Achteraf blijft de vraag of we dat wel echte scherp hebben gekregen. Gaandeweg is het accent ook verschoven van voer naar arbeidsbehoefte.

Netwerkanalyse: Dit netwerk (en haar begeleiders) is gewend te netwerken. Het lukt makkelijk en snel een groep mensen aan zich te koppelen voor een brainstormsessie over conservering en houdbaarheid. De attentiemail van NidV is hierbij een handig hulpmiddel. Ook het inschakelen van een creatieve procesbegeleider was een goede zet.

Innovatiespiraal: Vanuit het idee en de beschikbare kennis ontstaat langzaam het besef dat we de 'oplossing' moeten zoeken in een samenstelling van diverse onderdelen. Wellicht zijn de ambities erg hoog geweest om 'even' een nieuwe conserveringsmethode te vinden. De plannen voor een nieuw systeem worden concreter gemaakt. Tijdens de uitwerking van de oplossingsrichting komt ook de vraag voor arbeidsbesparing aan de orde. Logisch als je concreter wordt en de consequenties voor het eigen bedrijf gaat benoemen.

Moeilijk is in deze vraag of je juist wel of juist niet moet laten leiden door het kostenaspect als je een goed idee hebt. Euro's staan meestal innovatief denken in de weg.

praktijk. Het idee ontstaat dat er niet één technische oplossing zal zijn, maar dat we moeten zoeken naar een samengestelde oplossing o.b.v. conservering, voersysteem en bijvoorbeeld stalinrichting.

Investeringsruimte bepaalt vervolg

Bij de uitwerking van mogelijke oplossingsrichtingen wordt de vraag gesteld hoeveel er eigenlijk is te besteden. Hiervoor worden de mogelijke voordelen op een rij gezet en uitgedrukt in euro's. Het grootste voordeel zou moeten komen uit de arbeidsbesparing van tweemaal per dag voeren en aanschuiven naar eenmaal per dag of minder. Uit de arbeidsregistratie door de deelnemers blijkt dat zomerstalvoeding op deze bedrijven helemaal niet veel extra werkt kost ten opzichte van summerfeeding. De harde cijfers geven zo een goed inzicht in de mogelijke besparing en daarmee de investeringsruimte voor stal of voersysteem aanpassingen. Tegelijk wordt Johan Weelink (Weelink voersystemen) bij het netwerk gevraagd als deskundige. Hij brengt veel kennis in. Dat brengt nieuwe energie in de groep. Echter de alternatieven bieden nog steeds te weinig investeringsruimte.

Verser dan vers kan niet

In juni verwisselen de rollen van de eerste en tweede netwerkbegeleider. In juli lijkt de groep vanwege de beperkte investeringsruimte niet verder te komen met het langer vers houden van het gras. Samen wordt tijdens de bijeenkomst grondig geëvalueerd. Dit leidt tot de conclusie dat gras op stam het goedkoopst is en beste vers blijft. Alles wat je er daarna extra aan doet werkt kostenverhogend. Er liggen geen haalbare alternatieven binnen handbereik. Het voordeel van vers gras voeren blijft door alle berekeningen en verkenningen boven water. De hoge voederwaarde, de hoge opname en de lage loonwerkkosten houden het systeem van zomerstalvoeding voor de deelnemers zeer rendabel en interessant. Dit willen ze dan ook graag behouden en daarom richt de groep zich vanaf nu meer op het voersysteem en de logistieke voordelen en arbeidsbesparingen die daarbij te behalen zijn.

Netwerkanalyse: Dhr. Weelink wordt tijdelijk betrokken bij het netwerk als kennisleverancier door de trekker. Ook na deze bijeenkomst betreft de trekker in zijn rol als vrije actor regelmatig nieuwe kennis en mensen bij het netwerk. Als interventie kan dit nuttig zijn. Als je wilt innoveren en realiseren is het wellicht nuttiger partners te betrekken in plaats van tijdelijke kennisleveranciers.

Coherentiecirkel: Door de nieuwe kennisinzichten, andere netwerkbegeleider en kennisleverancier ontstaat een nieuwe balans in het groepsproces. Dhr. Weelink neemt af en toe de rol van monitor, de netwerkbegeleider de rol van regelgever, onderhandelaar en bemiddelaar.

Innovatiespiraal: Omdat de weg doodloopt wordt een (ver)nieuwde insteek gekozen. In overleg met de programmaleiding wordt besloten ook de arbeidsinsteek/voersysteem goed te keuren. Als netwerkbegeleider probeer ik goed door te vragen wat de groep wil en welke realisatie ze voor zich zien aan het einde van dit traject. Hoewel verschillend kunnen ze dit wel ieder voor het eigen bedrijf benoemen.

Vers en veilig (in de pens)

Verser dan vers kan niet!

Vers Gras

Netwerken is kansen ruiken !

Dia met een van de eindconclusies; zie www.verantwoordeveehouderij.nl/netwerken

Een goede herfst is beter dan een ...

Na het aanpassen van de koers wordt opnieuw gebrainstormd in de groep. Hieruit komen drie varianten die toegepast kunnen worden op vers gras en liefst ook op silage: (1) Grijpgraag van Lely (grijper aan rails), (2) voerschuif (combinatie van mestschuif en voerschuif), (3) gezamenlijk oogsten, oprapen en voeren. Deze varianten worden verder uitgewerkt door de deelnemers. Anton Stokman (trekker) legt voor de uitwerking contacten met Lely en JOZ. Johan Weelink wordt bedankt voor zijn inbreng. De varianten worden door Hanneke Pompe doorerekend op (arbeid)technische en economische voordelen. Tegelijk gaat een groep studenten (van Wageningen Universiteit via Hanneke Pompe) aan de slag met een idee van Timo ter Voort over gras uit de kas (Hydroponic grass). Een systeem wat in Australië is uitgetest en wellicht perspectief heeft voor de melkveehouderij in Nederland. Anton Stokman is in contact gekomen met Timo ter Voort op één van zijn expedities. Ook één van de oorspronkelijke ideeën om middels koolzuurijs de houdbaarheid van vers gras te verlengen is nog niet helemaal van de baan. Als blijkt dat kleine hoeveelheden koolzuurijs zelfs in Friesland zijn te bestellen, willen Wiebe Nauta en Jolmer de Vries dit graag even uitproberen. Uiteindelijk levert dit geen perspectief op, maar wel energie door even zelf iets te doen en te ervaren.

Innovatiespiraal: Na de zomer gebeurt er van alles. De studenten gaan aan de slag, nog meer kennis wordt vergaard en vastgelegd. Het idee van gras in de kas lijkt kostentechnisch nog niet haalbaar.

Twee deelnemers testen zelf het koolzuurijs op het bedrijf. Inspirerend is het om concreet wat te doen (ook advies netwerkbegeleider), resultaat niet geschikt voor vervolg. De drie perspectiefvolle ideeën worden verder uitgewerkt en onderbouwd met financiële cijfers. Afhankelijk van de uitkomsten worden de ideeën verder uitgewerkt en gerealiseerd. Als netwerkbegeleider blijft soms de vraag of het gaat om meer kennis of om het streven naar een verandering in handelen. (soms is dat onderscheid niet zo nadrukkelijk).

Concreet maken voor jezelf

Voor de melkveehouders komt steeds duidelijker vast te staan dat zomerstalvoeding een goed en efficiënt systeem is binnen de eigen bedrijfssituatie. Binnen de drie varianten die berekend worden, loopt de vergelijking met summerfeeding daarom ook weer mee. De drie gekozen varianten hebben de belangstelling van alle deelnemers, maar ieder herkent zich het meest in één van de drie.

Anton (Grijpgraag), Jolmer (voerschuif) en Wiebe (samenwerken). Voor ieder een variant die reëel zou kunnen worden en wat bij kan dragen aan de eigen situatie. Daar ontstaat dan ook de gezamenlijke energie, dat weten de deelnemers ook van elkaar. In het vervolg van het jaar zal het mogelijke voordeel en de haalbaarheid verder duidelijk worden. De voordelen van vers gras delen de netwerkveehouders, een nieuw voersysteem kan er komen als het voor het eigen bedrijf haalbaar is. Inspiratie komt dan met name van collega's die ook nieuwe systemen aanschaffen (systeem triolet) en bedrijven zoals JOZ die meedenken omdat ze daarvoor drive en passie hebben.

Netwerkanalyse: Het netwerk en haar trekker zijn zeer goed in staat nieuwe inspirerende mensen en kennisleveranciers aan zich te binden. Dit soort netwerken zijn voor hen ook interessant. Als netwerkbegeleider probeer je dan met name te kijken waar de werkelijke energie zit in daden, in plaats van nog meer energie/kennis in de groep te brengen.

Met voldoende netwerkervaring en een beetje begeleiding realiseert de groep zich nog verder buiten bestaande kaders te kunnen denken. Waarom zou je nog inkuilen als je alle gras vers zou kunnen voeren en 's winters alleen maïs hoeft te voeren? Misschien kun je in de winter wel gras uit de kas voeren en verbouw je daar zomers komkommers of tomaten?